

TERVUREN : ARCHITECTUURWANDELING IN DE COTTAGEWIJK WAAR NATUUR PROMINENT AANWEZIG IS

De cottagewandeling bestaat uit een vast aanbod van de dienst Toerisme Tervuren. Je kan het plan van de wandeling vinden op <https://www.visittervuren.be/sites/default/files/public/wandelen/NL06%20Tervuren%200Architectuurwandeling%20-%204%20km.pdf>

Omwille van het feit dat het plannetje moeilijk te volgen is voor wie niet met de streek bekend is, heeft Alain Bruyndonckx (vrijwilliger beweging.net Tervuren en jaarlijkse medewerker aan Open Monumentendag) de wandeling ook beschreven, met bijzondere aandacht voor al het architecturaal erfgoed dat je onderweg passeert. Zie hieronder.

Het tracé van de wandeling loopt deels parallel met de Tervurenlaan. Al is de wandeling bedacht in functie van het ontdekken van waardevolle architectuur, toch blijft de natuur prominent aanwezig. Een wandeling waar natuur en cultuur elkaar ontmoeten. Afstand: 5 km.

1. START : EINDSTATION TRAM 44, TEGENOVER HET AFRICAMUSEUM Hoek Leuvensesteenweg en Elisabethlaan

Inleiding

Gelijktijdig met de Wereldtentoonstelling van 1897 in Brussel aan het Jubelpark had in Tervuren de Koloniale Tentoonstelling plaats. Om de twee sites met elkaar te verbinden werd zowel de Tervurenlaan als een tramlijn aangelegd. Zo konden de vele bezoekers uit Brussel met de tram naar Congo. Van toen af ging Tervuren als oud-hertogelijke residentie een enorme aantrekkingskracht uitoefenen op de Brusselse burgerij, want de charme van wonen in het groen sprak velen aan. Door de ongunstige woonomstandigheden ruilden zij die het konden de stad in voor een riant onderkomen of buitenverblijf op het nabijgelegen platteland van Tervuren. Na de artistes-peintres die vanaf 1850 vanuit Brussel naar Tervuren afzakten om er in de vrije natuur te schetsen en te schilderen, was het vanaf het einde van de 19de eeuw de beurt aan de Brusselse burgerij om Tervuren op te zoeken.

De in cirkelvorm aangelegde eindhalte van de tram op de hoek van de Elisabethlaan en de Leuvensesteenweg bepaalt nog steeds het bochtig tracé van het begin van de straat. Aanvankelijk deed een langwerpige open constructie in hout dienst als luifel. Het huidige eindstation met hetzelfde concept als de vorige volgt echter het tracé van de sporen en sluit qua vormgeving perfect aan bij de sfeer van villégiatuur-architectuur. Een monument om te koesteren.

Naar het einde van de 19de eeuw zal het gebied ten noordwesten van de Tervurenlaan na verkaveling geleidelijk bebouwd worden en uitgroeien tot een residentiële wijk.

De bebouwing bestaat uit alleenstaande woningen in de toen gangbare architectuurstijlen: landhuizen met neotraditionele of eclectische invloeden en villa's met cottage inslag.

- De **landhuizen in neotraditionele bouwstijl** inspireren zich op de traditionele (landelijke) architectuur. De **landhuizen met eclectische invloeden** verwerken daarentegen motieven afkomstig van de grote historische stijlen.
Concreet vertaalt zich dat meestal in imponerende constructies met omgevende tuin. Het bakstenen metselwerk wordt gecombineerd met natuurstenen. Veel van die woonhuizen hebben een vierkante of rechthoekige plattegrond met een torenvormig uitgewerkte travee. Ze zijn onderkelderd, hebben twee bouwlagen op verhoogde begane grond onder een overkragende dak.
- **Villa's in cottigestijl.**
In Engeland stond *cottage* aanvankelijk voor elk landhuis bewoond door de plaatselijke bevolking. De plaatselijke bouwtraditie -wars van de uiterlijke schijn van de neostijlen- vormde een belangrijke inspiratiebron voor de ontwikkeling van vrijstaande huizen. Zo werd in Engeland de landelijke bouwwijze een voedingsbodem voor de moderne woonhuis-architectuur. Aldaar ontstonden in de tweede helft van de 19de eeuw de eerste woonhuizen in z.g. *cottigestijl*.
Bij ons ging het bebouwen van de landelijke gebieden rondom de steden gepaard met de introductie van de cottigestijl. Het strenge kader van de neostijlen en de eclectische bouwkunst ruimde plaats voor een bevallige, kleurrijke architectuur. Het kopiëren van de klassieke stijlen en de grootschaligheid werden vervangen door een meer kleinschalige en intieme vormgeving en door een aantrekkelijke ambachtelijke architectuur. De woning moest niet meer in eerste instantie uiterlijk vertoon aangeven, maar de functie vervullen van het ideale *thuis* in relatie met de omgevende natuur.
Verscholen achter hoge hagen en fraai ingeplant in de natuur laat de cottage zich herkennen aan het bouwvolume met vele in- en uitsprongen. Erkers, loggia's, balkons, torentjes, overkragende dakpartijen doen een onregelmatig en vaak ingewikkeld volume en profiel ontstaan..
Kenmerkend voor cottage is ook het opeenvolgend gebruik van drie materialen –baksteen en of natuursteen, crépi en vakwerk- waardoor de gevel in horizontale velden verdeeld wordt. Vakwerk is veelal te vinden in de puntgevel en onder de kroonlijst.

Loop de Elisabethlaan op en neem na 50m de bosweg aan je linkerkant. Wandel het bosje door tot het kruispunt Oppemstraat en Hertogenweg.

2. HERTOGENWEG

- N°1 : landhuis met torenuitbouw en met lusthof: neo-traditionele stijl / 1900
- N° 6 : modernistische woning / 1935
Woning ontworpen door Albert Van huffel, architect van de Basiliek van Koekelberg. Deze langgerekt strak en gestroomlijnd bakstenen woning met plat dak is een voorbeeld van het *nieuwe bouwen* dat mogelijk beïnvloed is door *La Nouvelle Maison* uit 1928 van Henry van de Velde aan de Albertlaan
- N°7 : monumentale woning met eclectisch invloeden / 1907
- N°8 : Een schoolvoorbeeld van cottage met alle mogelijke denkbare cottage-ingrediënten / 1909

Het voormalige koetshuis, duivenhok en de stallen werden in 1973 ingericht als studie- en verblijfsruimte.

Net voorbij n° 8 neem links de voetweg en wandel tussen de tuinen tot je op de Tervurenlaan-bis uitkomt. Neem rechts tot de Vrijwilligerslaan

3. TERVURENLAAN-BIS

N°9 / 11: Gekoppelde villa's uit het interbellum / 1932 .
Een modernistische taal werd hier gecombineerd met typische cottage-ingredienten zoals expressief dakvolume, erkers en loggia's, vakwerk,...

Wandel rechts de Vrijwilligerslaan in

4. VRIJWILLIGERSLAAN

- N°3 : Een schoolvoorbeeld van een cottage in artdeco / 1928 / arch. Arthur Manne.
Artdeco -met zijn tendens tot geometriseren en stileren- laat zich het best uittekenen in geometrische vormen zowel voor het bepalen van het bouwvolume als voor de decoratie. Het gevelschema werd geometrisch: geknikte gevelvormen, vensters en deuren met afgeschuinde bovenhoeken of in ruit- en trapeziumvorm,... Het decoratief repertorium bestaat uit vormen als rechthoeken, driehoeken, ruiten, cirkels, spiralen, zigzaglijnen... voor het verlevendigen van de gevelvlakken, voor de bovenlichten of in het ijzerwerk voor tralies en borstweringen. Het afleveren van een esthetisch product was een belangrijke drijfveer.

De Vrijwilligerslaan geeft uit op de Albertlaan. Ga eerst naar links om er twee interessante woningen te bewonderen, vooraleer de Albertlaan rechts te bewandelen.

5. ALBERTLAAN

De Albertlaan werd in 1915 aangelegd op het tracé van de oude spoorwegbedding die in de jaren tachtig van de 19de eeuw aangelegd werd tussen Brussel-Leopoldswijk en Tervuren. Voor de Koloniale Tentoonstelling van 1897 werd het tracé wat ingekort met een eindstation recht tegenover met huidige AfricaMuseum.

- N°1 : La Nouvelle Maison.
In 1928 realiseerde Henry van de Velde hier zijn vierde eigen woning. La Nouvelle Maison is geen spectaculaire architectuur, maar serene schoonheid. Van de Velde was er van overtuigd dat de architectuur het niet moest hebben van de onverwachte grillen van de fantasie. Een effectvolle en Disney-achtige architectuur zou hij radicaal afwijzen. Naar het voorbeeld van de Nederlandse architectuur hanteert Van de Velde met uiterst veel zorg de traditionele baksteenarchitectuur. De plasticiteit van de kubische volumes met afgeronde hoeken, de overheersende horizontale werking, de geprononceerde kroonlijst en het eveneens afgeronde voetstuk in beton, de mooi verzorgde baksteenarchitectuur met uitgediepte voegen bepalen in grote mate het karakter van deze architectuur. De rustige en zuiver geritmeerde huid van de buitenkant omsluit een verrassend sober en functioneel interieur. Het is

niet voor niets dat de woning na bijna 100 jaar nog perfect leefbaar is, bovendien beschermd is als monument en als waardevol erfgoed momenteel een grondige restauratiebeurt krijgt.

La Nouvelle Maison is een doordachte, edele architectuur, van alle grootsprakerigheid en spektakel bevrijd. Het huis is onopvallend en in een tijd die vaak alleen nog op het schokkende reageert, gaat men er zelfs aan voorbij.

Je kan via de weg het domein rondwandelen, zo zie je de woning van alle kanten.

- N°4 : Pluie des Roses
In deze monumentale woning met zadeldak nam de Belgische Cobrakunstenaar Christian Dotremont in 1969 zijn intrek tot zijn overlijden in 1979. In dit huis ontving hij zijn artistieke vrienden waaronder Karel Appel, Pierre Alechinsky,... De zolderkamer fungeerde als zijn atelier.
- N°5 : Little Castle, ook Villa Alice genoemd, was ooit eigendom van Vrijstaat Congo / 1903
- N°15a : Le Tilleul / eclectische woning met variërend volumespel en markerende toren / 1897

Verlaat hier tijdelijk de Albertlaan om de Hertogenweg en wat verder op links de Liskenslaan te bewandelen. Aan het einde bereik je terug de Albertlaan die je naar rechts neemt.

- N°21 : Villa Jadot / een villa uit 1928 in artdeco, de interbellumstijl bij uitstek.
- Tegenover n°21 heb je het Heilig-Hartcollege met zijn typische Sint-Lukasgotiek uit 1907

Vervolg de Albertlaan over het kruispunt met de Oppemstraat. Ter hoogte van huisnummer 78 sla je rechtsaf en wandel je op een smal pad dat je terugvoert naar de Elisabethlaan met het eindstation van tram 44, recht tegenover het AfricaMuseum.

6. ELISABETHLAAN

- N°10 : villa met neotraditionele en cottage-inslag / 1910
- N°4 : Monumentaal landhuis met eclectische invloeden / 1902

Alain Bruyndonckx, 02.04.2021